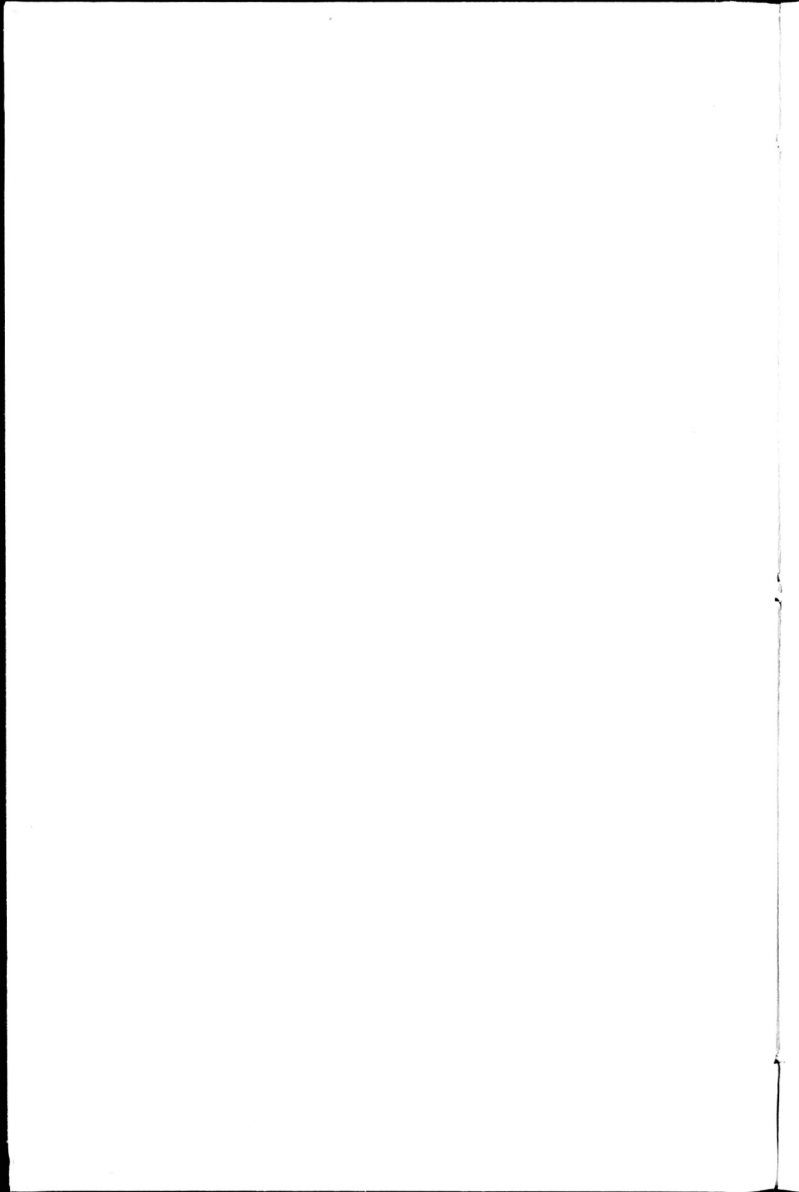

C

635

RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT

2671 431 5

31.86

635

Over het nut van aderlatingen in de heerschende Longziekte van het Rundvee; door Dr. A. NULMAN, Hoogleraar en Directeur van 's Rijks Veeartsenijschool, te Utrecht.

In het dagblad *Overijssel* van 19 April jl. N°. 388, een berigt lezende — hetwelk in onderscheidene andere couranten is overgenomen — van den heer E. C. ENKLAAR *Over de heilzame uitwerking van aderlatingen bij de heerschende Longziekte van het Rundvee*, heeft dit stuk mij aanleiding gegeven tot de volgende opmerkingen, welke ik meen, om het belang der zaak, te moeten mededeelen.

Het valt niet te ontkennen, dat elke mededeeling omtrent de behandeling eener zoo verwoestende ziekte, als waarvan hier de rede is, en van welke behandeling men eene gunstige of ook min voldoende uitwerking heeft ondervonden, groote nuttigheid kan hebben, ten einde anderen daarvan voordeel kunnen trekken, en in zoo ver verdient de bekendmaking van het nut, hetwelk de heer baron VAN ITTERSUM, op het landgoed *Grootoever*, van de aangewende en somwijlen herhaalde aderlatingen bij zijn longziek vee heeft mogen ondervinden, alle aandacht. Van den anderen kant mag het niet onopgemerkt blijven, dat men door dusdanig berigt ligtelijk tot éene te eenzijdige beschouwing kan worden gebragt, wanneer men de aderlating bij de *Longziekte* in alle gevallen onvoorwaardelijk als nuttig aanprijst.

De heer baron VAN ITTERSUM werd op deze handelwijze opmerkzaam gemaakt door eene schriftelijke mededeeling

van den heer ENKLAAR, later bekend gemaakt in N°. 2 dezes jaars van het, door hem geredigeerde, Maandwerk: *de Vriend van den Landman*, nopens de voordeelige uitwerking van de aderlating bij de bedoelde ziekte. Laatstgenoemde had alles opgezocht, wat hij omtrent deze fatale ziekte wist te vinden, en alles deed zien, dat het bijna eenparig gevoelen der Veeartsenijkundigen, met welk regt kan en mag hij niet beoordeelen, is, dat er in deze ziekte geene aderlatingen moeten worden aangewend. Maar zie, daar vond hij in een, door den, als Arts en evenzeer als Landhuishoudkundige, beroemden A. D. THAER, reeds in 1815 uitgegeven, geschrift, het nut der bloedsontlastingen ten sterkste aanbevolen en met afdoende voorbeelden gestaafd. Ik moet herinneren, dat deze geneeswijze door vele andere Schrijvers over de *Longziekte* wordt aangeprezen, die ook in onze taal gedrukt zijn. Men zie onder anderen de Verhandeling van Dr. FRANQUE, (uit het Hoogduitsch vertaald, te vinden in het *Vee-artsenijkundig Magazijn*, D. III. bladz. 129. Utrecht 1837), die als de eerste aanwijzing houdt, voor de spoedigste en zekerste wijze ter genezing der *Longziekte*, de aanwending van sterke, aan den trap der ziekte en de krachten des diers geëvenredigde, bloedsontlastingen. Hij haalt meer dere vee-artsenijkundige Schrijvers aan, met name DIETERICHS, BOJANUS, WAGENFELD en andere, die van hetzelfde gevoelen zijn. Hij raadt aan 8 tot 12 ponden bloeds op eens af te tappen; de aderlating kan zelfs, na 24 uren tot 30 uren, herhaald worden. Hoe sterker de dieren zijn, hoe sneller de ademhaling is, hoe rooder de oogen, hoe drooger de mond en neus zijn, des te ruimer moet de bloedsontlasting zijn, enz. In den *Konst- en Letterbode* van 4. Mei 1839, No. 19, vindt men de gunstige uitwerkingen medegedeeld, door den Heer I. A. VAN

ELBURG, te Loosduinen, ondervonden bij de behandeling der *Longziekte*, op den stal van Mr. A. C. VAN DER GOES, en op vijf andere stallen, van aderlatingen tot 4 pinten, waardoor een twintigtal koeijen volkomen werden hersteld, terwijl meer dan $\frac{2}{3}$ dergene, die met versterkende middelen werden behandeld, zonder te zijn adergelaten, kwamen te overlijden. Had de heer ENKLAAR deze schriften, reeds voor 10 jaren in het licht gegeven, weten te vinden en te raadplegen, hij zou zich vroeger dan in 1848 met de aanwending en het nut der aderlatingen in de *Longziekte* hebben kunnen bekend maken. Ook andere Veeartsen hebben hunne bevindingen omtrent deze wijze van behandelen en de uitwerkingen, welke zij daarvan, naar verschillende omstandigheden der ziekte en der voorwerpen, door haar aangetast, ondervonden hebben, bekend gemaakt. (Zie het *Vee-artsenijkundig Magazijn*, 3de en 4de deel). Ik zelf heb ook steeds, zoo dikwijls als ik over de *Longziekte* gehandeld heb, mijn gevoelen ten voordeele der aderlatingen, en eene daarmede overeenkomende verdere behandeling doen kennen, en de regelen aangewezen, onder welke men daarvan, zoo ik meen, op rationele geneeskundige gronden, in de bijzondere gevallen, voordeelen al dan niet kan verwachten. (Men zie het *Vee-artsenijkundig Magazijn*, D. III, bladz. 64—130; D. IV, bladz. 382).

De heer LASEUR, Veearts der eerste klasse, te Elst, provincie Gelderland, vroeger kweekeling aan 'sRijks Veeartsenijschool, deelde onlangs in het *Repertorium, Tijdschrift voor de geneeskunde in al haren omvang* van RIENDERHOFF en HEKMEIJER, Amersfoort 1847, bladz. 139, waarnemingen mede omtrent de *gelukkige behandeling der heerschende Longziekte bij het Rund*. Hij deed aderlatingen van 4 tot 6 Ned. ponden, en gaf tevens eenige andere

middelen, welke in het gemelde Tijdschrift worden opgegeven. Steeds betoonden sterke bloedsontlastingen zich heilzaam, bij de door hem behandelde dieren. Al deze geschriften schijnen den heer ENKLAAR, ongeacht hij alles heeft opgezocht, wat voor hem te vinden was, onbekend te zijn gebleven: bij welk gemis van historische kennis omtrent hetgeen over de *Longziekte*, zoo in buitenlandsche als inlandsche schriften, openbaar is gemaakt, thans de aderlatingen, door THAER met nut aangewend, als ware deze behandeling nieuw en bij ons onbekend, worden aanprezen. Men ziet uit het bovenstaande tevens, dat het er ver af is, dat de Veeartsenijkundigen, ook in ons land, bijna eenparig van gevoelen zouden zijn, dat er in deze ziekte geene aderlatingen moeten worden aangewend.

Wanneer men echter van de aderlatingen in de *Longziekte*, in vele gevallen, groot nut mag verwachten, zoo zal men dezelve niet onvoorwaardelijk onder alle omstandigheden als aangewezen mogen houden, vermits hierbij altijd op het tijdperk der ziekte, de individuele gesteldheid der dieren, en andere bijzondere omstandigheden zal behooren te worden gelet. Bovenal zullen dezelve nuttig zijn, in het allereerste begin der zich openbarende ziekteverschijnselen, en inzonderheid bij zoodanige Runderen, die, hoewel nog schijnbaar gezond zijnde, reeds de kieren der ziekte onzichtbaar bij zich dragen. De lijkopeningen geven dagelijks de bevestiging, dat zulks dikwijls plaats heeft. In zoodanige gevallen kan men van krachtige, en herhaalde aderlatingen, met eene, daaraan beantwoordende, verkoelende, ontstekingswerende en afleidende geneeswijze, wel de meeste uitwerking verwachten, om de verhoogde werkzaamheid van het vaatgestel, den aandrang des bloeds naar de longen, de plasticiteit van hetzelfde te verminderen, en de onttaarding van het weefsel

der longen, met de daaraan verbondene gevolgen, tegen te gaan. Voorzeker konden, zoo ergens dan gewis bij het vee van den heer Baron VAN ITTERSUM, de aderlatingen aan het doel beantwoorden, daar zijn vee-stapel in een' krachtvollen toestand verkeert, zoo als ik mij daarvan onlangs met genoeg persoonlijk mogt overtuigen, en er aan de verzorging en naauwkeurige oplettendheid op het vee, zoo min als ten aanzien der overige deelen van het landhuishoudelijk bedrijf op *Grootoever*, iets ontbreekt, terwijl ook de bloedsontlastingen tijdig werden aangewend: waarna de, vroeger algemeen geheerscht hebbende, hoest ophield. Men zal hierbij intusschen onder het oog dienen te houden, dat, hetgeen meermalen wordt waargenomen, het hoesten niet altijd den hevigsten trap der *Longziekte* te kennen geeft. Integendeel ziet men niet zelden, dat bij de Runderen, die het sterkst hoesten, de ziekte een minder gevaarlijk beloop heeft, dan bij de zoodanige, welke minder door hoest zijn aangedaan. In sommige gevallen wordt al het vee, in de stallen, alwaar de ziekte is uitgebroken, in meerdere of mindere mate, hoestende bevonden, waarvan slechts weinige stuks komen te sterven.

Is de ziekte evenwel reeds ver gevorderd, en is er ware zwakheid aanwezig, dan zal men van bloedsontlastingen, evenmin als van andere verzwakkende geneeswijzen, verbetering kunnen hopen. Veeleer zullen dezelve dan als schadelijk moeten worden beschouwd, daar zij de krachten nog meer zullen verminderen, en den dood veeltijds verhaasten. Het zal hierbij geheel op een geoefend oog, en het wel onderscheidend oordeel van den Vecarts aankomen, om te bepalen, of de aderlatingen nog als nuttig dan wel als nadeelig kunnen worden geacht. Inzonderheid dient men hierbij te letten, of de uitwendige zwakheid

voor *wezenlijke* of slechts voor *schijnbare* zwakheid te houden is, welke laatste niet in het ontbreken maar in een *onderdrukt zijn* der krachten gegrond is.

Overwegen wij, dat sommige Veeartsen van de voorgestelde geneeswijze geene gunstige uitwerking hebben ondervonden, dan mag zulks voor een groot gedeelte daaraan worden toegeschreven, dat zij, in ver de meeste gevallen, niet ter behandeling der *Longziekte*, door den gewonen Veehouder, worden geroepen, dan nadat de ziekte reeds een tijd lang heeft geduurd, en de dieren reeds in haar laatste tijdperk verkeerden, om van de menigvuldige verheimelijking van het bestaan der *Longziekte* niet te gewagen (1). De Veeartsen worden dan meestal nog ontboden, ten einde de Veehouder niet verstoken blijve van de schadevergoeding, waarop hij aanspraak heeft, indien het vee komt te sterven. Hier zal de aderslating, zoo min als enig ander geneesmiddel, de dieren

---

(1) Tot het heimelijk bestaanblijven der ziekte draagt niet weinig bij de gewoonte veler Landlieden, om zich eerst van niet erkende of zoogenaamde empirische Veeartsen te bedienen, die, hetzij uit ver gaande onkunde, of opzettelijk — daar zij niet kunnen handelen in die gevallen, waarbij het *Fonds voor den Landbouw* betrokken is — den Veehouder niet zelden in den waan trachten te houden of te brengen, dat het ongestelde Vee niet aan de *Longziekte* lijdt, tot dat zulks niet langer verborgen kan worden gehouden. Intusschen is de ziekte dan reeds te ver gevorderd, om van eenige geneeswijze nut te kunnen verwachten, terwijl zij reeds dikwijls aanleiding tot veelvuldige besmettingen heeft gegeven. Door dusdanige handelwijze wordt meer dan men zou denken toegebracht om de ziekte te onderhouden en hare verspreiding te bevorderen.

kunnen redden. Integendeel moet dan elke geneeswijze, vooral de bloedsontlasting, eerder eene nadeelige dan voordeelige uitwerking doen. De kosten en moeite der behandeling, welke dan nog meermalen, om aan eenige formaliteit te voldoen, worden aangewend, zijn als doeleloos te beschouwen. De bemoeijingen van den Veearts kunnen zich hier ook alleen bepalen tot het opmaken van certificaten bij het overlijden der Runderen, dat zij werkelijk aan de *Longziekte* gestorven zijn, hoedanige bewijzen voor het bekomen der bedoelde schadevergoeding gevorderd worden. Eene tijdige en geregelde behandeling heeft bij het longzieke vee meer en meer zeldzaam plaats, en zulks is eene hoofdoorzaak, dat de Veearts geene voldoende resultaten verkrijgt, om tot een meer vast beginsel te komen ten aanzien der meest gepaste geneeswijze.

Men zal uit het bovenstaande betoog, indien ik niet dwaal, mogen afleiden, dat de aderlating in de *Longziekte* tijdig en met oordeel des onderscheids in het werk gesteld, groote voordeelen kan aanbieden, om de ziekte in haren oorsprong te stuiten, de ziekelijke veranderingen der organische weefsels, als daar zijn: aaneengroeiing der deelen, de longverharding, de uitstorting van vezelstof en water in de borstholte, enz., voor te komen, doch dat dezelve niet op alle tijden kan te pas komen, en dat zij op den eenen tijd nuttig, op een' anderen min doelmatig, of zelfs schadelijk moet worden geacht. De onvoorwaardelijke aanprijzing der aderlating bij de *Longziekte* zal dus evenzeer onder de dwaze stelregels moeten worden gerangschikt, als de volstrekte afkeuring dezer behandelingswijze.

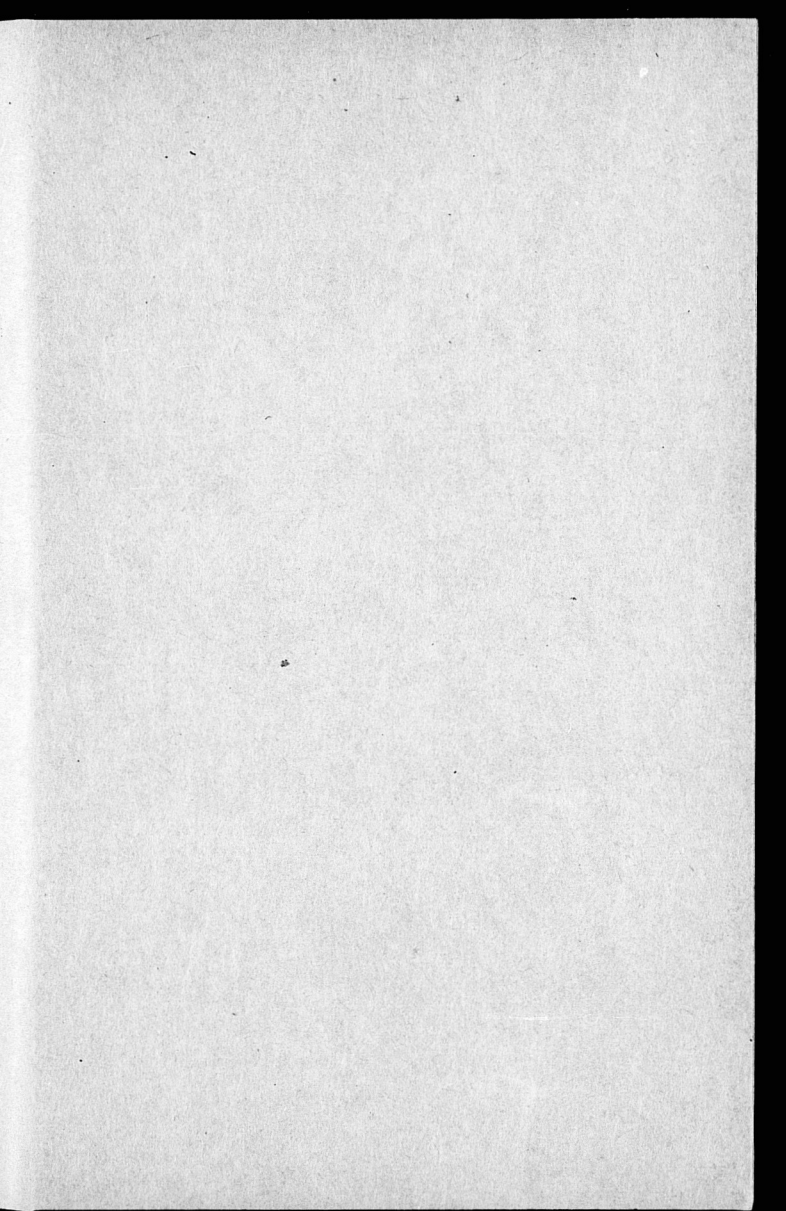
Ik moet echter van den heer ENKLAAR in gevoelen verschillen, wanneer hij beweert, al stond de geheele veeartsenijkundige Faculteit tegen hem over, dat geen Rund

aan eene aderlating van drie ponden zou kunnen sterven. (*Vriend van den Landman* a. p. bladz. 120.)

Ik meen mij nog eene aanmerking te mogen veroorloven op hetgeen de heer ENKLAAR zegt, in hetzelfde Nummer dezès jaars van genoemd Tijdschrift, alwaar op bladz. 120, in het bijvoegsel op het geschrift van THAER, gelezen wordt, *dat de Vee-artsenijkundigen de Longziekte tot heden niet kennen*. Deze uitspraak komt mij, uit den mond van iemand, die van zich zèlven getuigt een leek in het vak te zijn, wat stout en ook ongegrond voor. Iets anders is het, eene ziekte in hare verschijnselen, beloop, aard en uitwerkingen te kennen, iets anders, niet in staat te zijn haar te genezen.

Wat het eerste betreft, zoo kent men de *Longziekte*, door de veelvuldige nasporingen, vooral in latere tijden gedaan, even goed, zoo niet beter, dan den aard van vele andere ziekten. Wat het laatste aangaat, zoo staat de *Longziekte* gelijk met vele andere ziekten, zoo bij de dieren als den mensch voorkomende, met name *de kwade droes*, *de paarlziekte*, *de kanker*, *de longtering*, om niet meerdere te noemen, waarvan men de verschijnselen, het beloop, de inwendige veranderingen, welke daarbij in de organische deelen worden voortgebracht, en de gevolgen, welke daaraan verbonden zijn, genoegzaam kent, zonder dat inmiddels de Geneesheer of Veearts in staat is deze kwalen anders dan in zeldzame gevallen en onder gunstige omstandigheden te genezen. Of houdt de heer ENKLAAR het misschien daarvoor, dat, indien men eene ziekte in den grond kent, dezelve ook uit dien hoofde geneesbaar zou moeten zijn? Hij maakt zich dan, als oningewijde in de geneeskunde, eene al te gunstige voorstelling van hare, tot heden bereikte, volkomenheid.

UTRECHT Mei 1848.

1786140

